

صلى الله عليه وسلم

دانشگاه پیام نور

دانشکده مدیریت و حسابداری

گروه علمی اقتصاد

اثر متغیرهای کلان بر نرخ بهره

فرزانه قربانعلی

دکتر بیتا شایگانی

دکتر اصغر ابوالحسنی

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته اقتصاد

بهمن ماه ۱۳۸۹

شماره:
تاریخ:
پیوست:

تصویب نامه

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته علوم اقتصادی

تحت عنوان:

اثر متغیرهای کلان بر نرخ بهره

ساعت: ۹-۱۰
درجه ارزشیابی: *ب*

تاریخ دفاع ۸۹/۱۱/۲۶
نمره: ۱۹/۲۵

هیات داوران:

امضاء	مرتبه علمی	نام و نام خانوادگی	استادید
	استاد	دکتر بیتا شایگان	استاد راهنما
		دکتر اصغر ابو الحسنی	استاد مشاور
 ۸۹/۱۱/۲۶		دکتر سید محمود ورودی	استاد داور

تهران، خیابان کریمخان
زند، خیابان ایرانشهر،
کوچه نوشهر، پلاک ۲۳
تلفن: ۶۳-۸۸۴۹۱۰۵۷
دورنگار: ۸۸۴۹۱۰۶۴
www.tpnu.ac.ir
info@tpnu.ac.ir

باساس از زحمات خانواده ام

تقدیم به مادر عزیزم

تقدیر

بر خود لازم می‌دانم از عزیزانی که در تهیه و تدوین این پایان نامه مرایاری نموده اند کمال تشکر و سپاس را داشته باشم. از زحمات بی‌دریغ سرکار خانم دکتر شایگانی که از ابتدای مسیر دلسوزانه مرایاری رسانند کمال تشکر را دارم. همچنین از جناب آقای دکتر ابوالحسنی که مرا از تجربیات خود بهره‌مند ساختند، قدر دانی می‌نمایم. در پایان از خانواده عزیزم که در این راه پشتیبان من بودند سپاسگزاری می‌کنم و از خداوند منان برای این عزیزان آرزوی سلامتی و موفقیت‌تارلم

چکیده

در این مطالعه به بررسی یکی از متغیرهای اقتصاد کلان یعنی نرخ سود پرداخته شده است. هدف از این تحقیق، بررسی نرخ سود و عوامل مؤثر در تعیین آن و نحوه و چگونگی اثرگذاری عوامل بر روی این متغیر می‌باشد. جهت بررسی این موضوع ما از الگوی جان بی تیلور متغیرهای مستقلی چون تورم انتظاری و شکاف تولید ناخالص داخلی، نرخ ارز، حجم پول و قیمت نفت استفاده کرده‌ایم. جهت برآورد مدل از الگوی اقتصادسنجی OLS بهره جستیم و در نهایت نتایج حاکی از آن است که رابطه معناداری بین تورم انتظاری و شکاف تولید ناخالص داخلی با نرخ سود وجود ندارد و همچنین رابطه مثبت و معناداری بین نرخ سود با حجم پول و نرخ ارز و قیمت نفت مشاهده گردید.

کلمات کلیدی:

نرخ بهره ، نرخ ارز ، تورم انتظاری ، شکاف تولید ناخالص داخلی ، قیمت نفت و حجم پول

فهرست مطالب

	عنوان	صفحه
۱	مقدمه	
۲	فصل اول : کلیات تحقیق	
۳	۱-۱- بیان مسئله	
۴	۲-۱- اهداف تحقیق	
۵	۳-۱- اهمیت موضوع	
۶	۴-۱- سئوالات و فرضیه های تحقیق	
۷	۵-۱- مدل تحقیق	
۷	۶-۱- متغیرهای تحقیق	
۷	۷-۱- واژگان کلیدی	
۸	۸-۱- روش تحقیق	
۸	۹-۱- قلمرو تحقیق	
۹	فصل دوم : تاریخچه نرخ سود	
۱۰	۱-۲- نرخ بهره یا نرخ سود	
۱۰	۲-۲- تاریخچه نرخ بهره	
۱۳	۳-۲- بازار پول و سرمایه	
۱۵	۴-۲- بازار پول سرمایه در ایران	
۱۷	فصل سوم : ادبیات موضوع و مطالعات تجربی	
۱۸	بخش اول	
۱۸	۱-۳- مفهوم نرخ بهره	
۱۹	۳-۱-۱- انواع نرخ بهره و نحوه محاسبه آن	
۱۹	۳-۱-۲- سطوح نرخ بهره	
۲۱	۳-۱-۳- مبانی نظری تعیین نرخ بهره	
۲۱	۳-۱-۳-۱- نظریه ها	
۲۹	۳-۱-۳-۲- تعیین نرخ بهره از دیدگاه مکاتب اقتصادی	
۲۹	بهره از دیدگاه نظام لیبرالیسم	
۳۳	نظریه نئولیبرالیسم	

۳۴	نظریه اقتصاد سوسیالیستی
۳۵	نظریه اقتصاد اسلامی
۳۷	بخش دوم
۳۷	۲-۳- مطالعات تجربی
۴۲	فصل چهارم : روش شناسی
۴۳	بخش اول
۴۳	۱-۴- معرفی متغیرها
۴۳	۱-۱-۴- تورم
۴۶	۲-۱-۴- شکاف تولید ناخالص داخلی
۴۷	۳-۱-۴- پایه پولی و حجم پول
۵۲	۴-۱-۴- نرخ ارز
۵۵	۵-۱-۴- قیمت نفت
۵۷	بخش دوم
۵۷	۲-۴- روند تغییرات متغیرها
۵۷	۱-۲-۴- روند نرخ سود
۵۹	۲-۲-۴- روند شاخص بهای کالا و خدمات مصرفی (CPI)
۶۰	۳-۲-۴- روند تولید ناخالص داخلی
۶۱	۴-۲-۴- روند حجم و ترکیب پول
۶۵	۵-۲-۴- روند قیمت نفت
۶۶	۶-۲-۴- روند نرخ ارز (رسمی)
۶۹	بخش سوم
۶۹	۳-۴- روش تحقیق
۶۹	۱-۳-۴- روش و ابزار جمع آوری اطلاعات
۷۰	۲-۳-۴- روش تحلیل آماری
۷۰	۳-۳-۴- روش انتخاب متغیرهای مناسب
۷۱	۴-۳-۴- الگوی نرخ سود
۷۵	فصل پنجم : برآورد مدل اقتصاد سنجی
۷۶	بخش اول
۷۶	۱-۵- مقدمه ای بر مدل رگرسیون خطی

۷۷	۱-۱-۵-ضرایب رگرسیون
۷۷	۱-۲-۱-۵-جمله ثابت
۷۸	۱-۳-۱-۵-تخمین حداقل مربعات
۷۹	۱-۴-۱-۵-نقض فرض مدل کلاسیک
۷۹	۱-۴-۱-۵-نقض فرض صفر بودن امید U
۸۰	۱-۴-۲-۵-نقض فرض غیر تصادفی بودن X ها
۸۰	۱-۴-۳-۵-نقض فرض نرمال بودن اجزای اخلاص
۸۰	۱-۴-۴-۵-نقض فرض عدم وجود هم خطی
۸۱	۱-۴-۵-۵-نقض فرض همسانی واریانس
۸۱	۱-۴-۶-۵-نقض فرض عدم خود همبستگی
۸۲	۱-۵-۵-آزمون معنی دار بودن رگرسیون
۸۲	۱-۵-۱-۵-آزمون t (معنی دار بودن ضریب رگرسیون)
۸۲	۱-۵-۲-۵-آزمون F (معنی دار بودن کل رگرسیون)
۸۳	۱-۶-۱-۵-آزمون خود همبستگی
۸۴	۱-۷-۱-۵-متغیر مجازی
۸۴	۱-۸-۱-۵-آزمون دیکی فولر
۸۶	بخش دوم
۸۶	۲-۵-برآورد مدل نرخ سود در ایران
۹۱	فصل ششم : نتیجه گیری و پیشنهاد
۹۲	۱-۶-۱-خلاصه و نتیجه گیری
۹۳	۲-۶-۲-پیشنهادات
۹۵	منابع و مأخذ
۹۹	ضمائم

فهرست جداول

۱۲.....	جدول ۱-۲.....
۵۸.....	جدول ۱-۴.....
۶۰.....	جدول ۲-۴.....
۶۳.....	جدول ۳-۴.....
۶۴.....	جدول ۴-۴.....
۶۸.....	جدول ۵-۴.....
۱۲۸.....	جدول (ب-۱).....
۱۲۹.....	جدول (ب-۲).....

مقدمه

نرخ سود از متغیرهای مهم اقتصاد کلان می‌باشد و میزان و تغییرات آن تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار دارد. همچنین سایر متغیرهای اقتصاد کلان مانند پس‌انداز، مصرف و تورم و ... را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. چگونگی کنترل نرخ سود و نحوه تأثیر آن و سایر متغیرهای اقتصادی به ساختار اقتصادی کشورها بستگی دارد، لذا ساز و کار تعیین این نرخ از اهمیت بالایی در اقتصاد برخوردار می‌باشد. در کشور ما از آنجا که نظام بانکی کشور مبتنی بر عملیات بانکی بدون ربا است، تعیین نرخ‌های سود با ملاحظه بازدهی اقتصادی در بخش واقعی و نگاه حمایتی از بخش‌های اقتصادی انجام می‌پذیرد.

مطالب فوق بیانگر آن است که تعیین نرخ سود و عوامل مؤثر بر آن و نحوه تأثیرگذاری این عوامل، یکی از مهمترین مسائلی است که در اقتصاد باید به آن توجه گردد. با توجه به مطالعاتی که صورت گرفت، مشخص گردید در اکثر کشورها، بانک مرکزی از الگویی به نام الگوی تیلور جهت تعیین نرخ مذکور استفاده می‌کنند. بنابراین در این راستا، ما نیز از الگوی تیلور بابت بررسی بهره می‌جوییم. و متغیرهای نرخ تورم انتظاری، شکاف تولید ناخالص داخلی، قیمت نفت، حجم پول و نرخ ارز را وارد مدل کرده و برآوردها با استفاده از الگوی اقتصادسنجی OLS و نرم افزار Eviews5 انجام خواهد گرفت. در این تحقیق سه فرضیه به شرح زیر مورد آزمون قرار می‌گیرد.

۱- با افزایش نرخ ارز، نرخ سود کاهش می‌یابد.

۲- با افزایش حجم پول، نرخ سود افزایش می‌یابد.

۳- با افزایش قیمت نفت، نرخ سود افزایش می‌یابد.

داده‌های مورد استفاده جهت تخمین شامل سری زمانی (۱۳۸۷-۱۳۵۰) استخراج شده از سری‌های زمانی بانک مرکزی و گزارش‌های اقتصادی و ترازنامه‌های بانک مرکزی می‌باشد. در نهایت با انجام برآوردها و نتایج حاصله، فرضیه‌های فوق مورد تأیید یا رد قرار می‌گیرد. با این نتیجه می‌توان مهمترین عوامل اثرگذار بر نرخ سود را بدست آورد و از نتیجه مذکور جهت بررسی‌ها و برنامه‌ریزی‌های اقتصادی استفاده کرد.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ بیان مسأله

نرخ سود یا همان هزینه پول و اعتبار (وام) یکی از مهمترین متغیرهای اقتصاد کلان است که سایر متغیرهای اقتصاد کلان مانند پس انداز مصرف، تورم، قیمت دارایی ها، نرخ ارز، تقاضای پول، ورود و خروج سرمایه و سرمایه گذاری را تحت تأثیر قرار می دهد. به همین دلیل سازو کار تعیین نرخ سود در اقتصاد اهمیت بسزائی دارد. از دیدگاه اقتصاددانان کلاسیک اگر فرایند تعیین نرخ بهره در بازار رقابتی انجام شود، به عبارت دیگر مانند سایر قیمت ها، نتیجه برآیند نیروهای عرضه و تقاضا باشد، آنگاه به تخصیص بهینه اعتبارات بین بخش های اقتصادی منجر می گردد. و نوسانات آن تابع عرضه و تقاضای اعتبار خواهد بود. اما اگر سازوکار تعیین نرخ بهره اعلام شده باشد یا در بازار غیر رقابتی (انحصاری) انجام شود، منجر به تخصیص بهینه منابع نمی شود. ساختار بازار نقش اساسی و غیر قابل انکاری در تخصیص بهینه منابع دارد.

از طرف دیگر با توجه به اهمیت این متغیر در اقتصاد و استفاده از آن به عنوان متغیر سیاستگذاری در ایران ملاحظه می شود که دولت و بانک مرکزی همواره تأثیر بسزائی در چگونگی تعیین نرخ بهره و نوسانات آن دارند. اگر چه در نظریات اقتصادی در خصوص چگونگی تعیین نرخ بهره و سازو کار تأثیر آن بر سایر متغیرها اتفاق نظر وجود ندارد، اما برخی معتقدند که به دلیل نامتقارن بودن اطلاعات در بازارهای پولی و مالی هیچگاه نرخ بهره در نقطه تعادل تعیین نمی شود.

نرخ بهره به عنوان نبض عملکرد اقتصادی همواره در مرکز توجه فعالیت های اقتصادی بوده است. این نرخ در نظام های پولی متکی بر بانکداری رایج در اقتصادهای آزاد در قالب عرضه و تقاضا برای منابع مالی قابل استقراض و سیاست های بانک مرکزی تعیین می گردد. اما نرخ سود سپرده ها و نرخ سود تسهیلات در اقتصاد ایران بر مبنای شرایط بازار و متغیرهای کلان اقتصاد تعیین نمی شود، بلکه این نرخ ها و هم چنین سهم بخش ها از تسهیلات توسط شورای پول و اعتبار تعیین می گردد. در نتیجه مشخص نیست که این نرخ ها چقدر از نرخ سود تعادلی و تخصیص بهینه منابع فاصله دارند. شورای پول و اعتبار در تعیین نرخ های سود، تورم را محور قرار می دهد. مطابق ادبیات موجود در زمینه «تعیین نرخ سود» نرخ بهره از جمله عوامل مؤثر و کنترل کننده نرخ تورم است. پس در تعیین آن باید ضمن توجه به سیاست های اقتصاد کلان، مجموعه ای از متغیرهای اقتصاد کلان مانند درآمد ملی، نرخ اشتغال، نرخ تورم، حجم پول، سرمایه گذاری، پس انداز و نرخ سود اوراق بهادار (اوراق قرضه و سهام) و حتی برخی از متغیرهای خارج از اقتصاد ملی مانند نرخ بهره خارجی، نرخ بهره اوراق بهادار خارجی و نرخ ارز (تغییرات نرخ ارز) مد نظر قرار گیرد. البته این نکته قابل ذکر است که طبق نظری موافقان کاهش نرخ سود سپرده های

بانکی، این نرخ نباید بر اساس نرخ تورم در جامعه تعیین شود چون نرخ بهره بانکی باید با تورم همسان شود ولی در قانون بانکی بدون ربا بهره وجود ندارد و سود سپرده‌ها باید با سود سهام شرکتهای پذیرفته شده در بورس قیاس شود.

پس می‌توان گفت نرخ‌های سود به صورت اعلام شده موجب تخصیص غیر بهینه منابع شده و بر ساختار بانکی اثری نامطلوب می‌گذارد. از آنجائیکه تغییر نرخ سود با تأثیرگذاری مستقیم بر هزینه سرمایه و قیمت تمام شده، سطح عمومی قیمت‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد و همچنین با توجه به تأثیرگذاری که نرخ سود بر کلیه عملکردهای کلان اقتصادی دارد، لذا نظام بانکی کشور با توجه به مشکلات موجود نیاز به بازبینی مجدد دارد. البته این امر به معنای واگذاری تعیین نرخ سود به نیروهای بازار نیست.

در واقع یکی از تأثیرات مهم در این نرخ، تغییر در ترکیب دارائی افراد جامعه است. بطور طبیعی یک فرد دارائی خود را در قالب مجموعه‌ای از شقوق دارائی نگهداری می‌نماید. بطور مثال در سبد دارائی فرد می‌توان به مجموعه‌ای شامل پول نقد، سپرده بانکی، کالاهای بادوام طلا و ارز و سهام اشاره کرد. فرد در تصمیم‌گیری در نحوه تخصیص دارائی خود به هر یک از شقوق فوق به دو عامل ریسک و بازده توجه دارد. بر این اساس تعیین نرخ سود بانکی در سطحی بالاتر از نرخ بازدهی سایر شقوق، بالاتر از افزایش قیمت کالاها می‌تواند باعث جذب بخش عمده دارائی فرد به منابع قابل استقراض شود. در کشورما از آنجا که نظام بانکی کشور مبتنی بر عملیات بانکی بدون ربا است، تعیین نرخ‌های سود با ملاحظه بازدهی اقتصادی در بخش واقعی و نگاه حمایتی از بخش‌های اقتصادی انجام می‌پذیرد. بطوری که در تعیین حداقل نرخ سود مورد انتظار بانک از تسهیلات اعطائی توجه و تأکید بر متوسط بازدهی و عملکرد بخش واقعی بوده و معمولاً به شاخص تورم، تحولات شاخص‌های اقتصاد کلان و همچنین ملاحظات سیاسی (در حمایت از برخی از بخش‌های اقتصادی) تأکید می‌شود. مطالب فوق‌الذکر مبین آن است که تعیین نرخ سود، عوامل مؤثر بر نرخ سود و نحو تأثیرگذاری این عوامل بر نرخ سود، یکی از مهمترین مسائلی است که در اقتصاد ایران بایستی به آن پرداخته شود.

۱-۲ اهداف تحقیق

هدف از انجام این تحقیق شناسایی نرخ سود، تعیین متغیرهای کلان اقتصادی که بر این نرخ اثر دارند و در نهایت بیان کردن اثرگذارترین متغیرهای کلان روی نرخ سود می‌باشد.

۱-۳- اهمیت موضوع

در علم اقتصاد و مباحث مدیریت مالی نرخ بهره همواره نظر صاحب نظران این علوم را به خود جلب کرده است. بعلاوه نرخ بهره به عنوان یک مکانیزم تعدیل کننده بازارهای پولی و متغیری اساسی در انتخاب پروژه‌های سرمایه گذاری است. امروزه نرخ بهره در زمره مهمترین معیار موفقیت شرکتها، روابط بانک و مشتری، تعیین انواع ریسک‌های بانکی و نیز سلامت ساختار مالی و اقتصادی کشورها قرار گرفته است. در کشورهای توسعه یافته شفافیت بازارهای پولی و انگیزه بالای رقابت، زمینه کارایی مؤسسات مالی بخصوص بانک‌ها را مهیا ساخته و تفاوت این نرخ در مقایسه با کشورهای در حال توسعه کمتر می‌باشد. گرچه در ایران این نرخ به صورت اعلام شده می‌باشد، اما متغیرهای مؤثری وجود دارند که به مثابه عوامل برونزا و درونزا بر نرخ مزبور تأثیرگذار بوده و شناخت این عوامل و بررسی میزان اثرات آنها برای سیاست‌گذاران در سطح کلان می‌تواند به بهبود نظام پولی و اقتصاد کمک کند.

سیاست‌های نرخ بهره از جمله بحث انگیزترین استراتژی‌های تعدیل اقتصادی در کشورهای در حال توسعه بوده است. در حالی که هدف برنامه‌های آزادسازی مالی، حذف کنترل‌های نرخ بهره و دستیابی به نرخ‌های واقعی بهره مثبت روی سپرده‌های بانکی و وام‌های اعطائی می‌باشد، اما توافقی روی بهترین استراتژی برای دستیابی به این هدف وجود ندارد. تجربیات بسیاری از کشورهای در حال توسعه بر اهمیت و وضعیت اولیه اقتصادی بخصوص وضعیت مالی بخش خصوصی و کیفیت مقررات احتیاطی روی سیستم مالی اشاره دارد. در بخش بعدی به این مسأله بیشتر خواهیم پرداخت.

از آنجائیکه بانک مرکزی می‌تواند روی نرخ بهره کنترل داشته باشد و از آنجائیکه نرخ بهره می‌تواند یک راهنمایی جهت اثرگذاری سیاست پولی بر روی اقتصاد باشد، لذا کنترل این نرخ توسط بانک مرکزی جهت دنبال کردن سیاست پولی حساس به نظر می‌رسد، همچنین بانک مرکزی از این راه می‌تواند کنترل سایر متغیرهای کلان، به خصوص تورم را در دست گیرد. قابل ذکر است که یکی از راههای اثرگذاری سیاست‌های پولی می‌تواند افزایش یا کاهش نرخ بهره در طیف وسیعی از نرخ‌های بازدهی ناشی از داراییهای مالی باشد که در اثر آن سرمایه گذاری و تقاضای کل کاهش یا افزایش می‌یابند. چگونگی کنترل نرخ بهره و سازو کار تأثیر آن بر سایر متغیرهای اقتصادی به ساختار اقتصادی کشور و درجه توسعه یافتگی بازارهای مالی بستگی دارد. به عنوان مثال در کانادا و انگلستان بانک مرکزی سیاست پولی را از طریق کنترل نرخ بهره اعمال می‌کند به گونه‌ای که سعی می‌شود با عرضه و تقاضای وجوه، نرخ بهره در محدوده مورد نظر باقی بماند. آنچه مسلم است، در این کشورها بازارهای مالی نسبتاً توسعه یافته اند و بانک مرکزی و سیستم بانکی یکی نیستند. گرچه ممکن است در کشورهای توسعه یافته از طریق تغییر در نرخهای بهره بر سرمایه گذاری و تقاضای کل تأثیر گذاشت، لیکن در کشورهای توسعه نیافته و بخصوص ایران به لحاظ موقعیت اقتصادی و سیاسی، ریسک سرمایه گذاری

بالاست بطوریکه حتی افزایش زیاد و یا کاهش نرخ بهره ممکن است موجب تغییر محسوسی در سرمایه گذاری نشود. این موضوع می تواند ریشه در ساختار اقتصادی و اجتماعی و نیز سیستم پولی محدود و غیر مستقل این کشورها باشد. از طرف دیگر، ویژگی اصلی نظام مالی در اغلب کشورهای در حال توسعه، عدم تنوع و محدودیت دسترسی به دارائی های مالی و دخالت شدید مقامات دولتی در آن است. اگر چه متغیر نرخ بهره به عنوان ابزار سیاست پولی مدنظر مستقیم اقتصاددانان کلاسیک نمی باشد، لیکن یکی از عمده ترین اهرمهای است که از دید کینزین ها می تواند سیاست پولی را در بازار پول و نهایتاً بر اقتصاد کشورها مؤثر سازد. در ایران نیز به طور کلی قبل از انقلاب اسلامی به دلیل بافت غیر کارآمد سیستم بانکی و بعد از آن به علت لغو ربا از سیستم بانکی، نرخ بهره هیچگاه به عنوان ابزار سیاست پولی مورد توجه نبوده است. از سوی دیگر، با توجه به تغییرهای مهمی که با تصویب قانون بانکی بدون ربا صورت گرفته به نظر می رسد برای ساختار اقتصاد ایران، حرکت بانک مرکزی در جهت کنترل ذخائر سیستم بانکی و نهایتاً تعیین نرخ رشد پول و نقدینگی معقول تر، مناسب باشد. با توجه به اینکه، ایجاد رشد اقتصادی و کنترل تورم، به عنوان مهمترین اهداف همواره مدنظر سیاستگذاران پولی بوده است، لذا در این راستا تلاش می شود به طرق مختلف از جمله تعیین نرخ های سود منطقی و معقول به اهداف مورد نظر برسند.

۱-۴ سؤالات و فرضیه های مورد تحقیق

سؤالات مورد تحقیق به شرح زیر می باشد:

- ۱ - آیا رابطه نرخ ارز و نرخ سود رابطه ای معکوس است؟
 - ۲ - آیا عرضه پول و نرخ سود رابطه مستقیم دارند؟
 - ۳ - آیا رابطه قیمت نفت با نرخ سود رابطه ای مستقیم است؟
- بر این اساس فرضیه های مربوطه این گونه مطرح می شود :
- ۱ - با افزایش نرخ ارز، نرخ سود کاهش می یابد. (باتوجه به قاعده تیلور)
 - ۲ - با افزایش حجم پول، نرخ سود افزایش می یابد. (با توجه به مطالعات انجام شده در ایران)
 - ۳ - با افزایش قیمت نفت، نرخ سود افزایش می یابد.

۱-۵ مدل تحقیق

انتخاب مدل یکی از مهم ترین مراحل تحقیق بشمار می رود با توجه به اینکه در این رابطه با موضوع تحقیق حاضر مقالات و مطالعات زیادی وجود ندارد که در برگیرنده تمامی متغیرهای کلان مذکور و ارتباط آن با نرخ بهره باشد، از میان مطالعات انجام گرفته در اکثر مقالات محققین جهت مطالعه و بررسی نرخ بهره از مدل جان بی تیلور^۱ استفاده کرده اند. تیلور نرخ بهره را تابعی از تورم و شکاف تولید ناخالص داخلی^۲ در نظر گرفته است. اساس اکثر مطالعات انجام شده در خصوص عوامل مؤثر بر نرخ بهره مدل تیلور بوده است. در این تحقیق نیز جهت بررسی ارتباط متغیرهای کلان با نرخ بهره از مدل مذکور استفاده می شود، هم چنین علاوه بر متغیرهای مطرح شده تعدادی متغیر دیگر بکار گرفته می شود که در قسمت بعدی به معرفی آنها می پردازیم.

۱-۶ متغیرهای تحقیق

در این قسمت به معرفی مختصری از متغیرهای بکاررفته در این تحقیق پرداخته می شود. این متغیرها با توجه به مدل تحقیق شامل: شکاف تولید ناخالص داخل^۳، تورم انتظاری^۴، حجم پول، نرخ ارز^۵ و قیمت نفت به عنوان متغیر مستقل و نرخ سود به عنوان متغیر وابسته می باشند.

۱-۷ واژگان کلیدی

نرخ سود- ریسک نرخ بهره - ذخیره ارزش- تورم انتظاری- شکاف تولید ناخالص داخل ی- حجم پول- نرخ ارز- قیمت نفت.

^۱. John.B.Taylor

^۲. The gap of Gross Domestic Product

^۳. Gross Domestic Product

^۴. Expected inflation

^۵. Currency rate

۸-۱ روش تحقیق

روش تحقیق در این رساله کتابخانه ای-آماري (تحليلي) مي باشد. آمار و داده ها به صورت ساليانه بوده و دوره زماني سالهاي ۱۳۵۰-۱۳۸۷ را در بر مي گيرد. که داده ها پس از جمع آوري در محاسبات لحاظ شده است .

۹-۱ قلمرو تحقيق

این تحقیق به منظور بررسی اثر عوامل و متغیرهای مختلف کلان اقتصادی بر روی نرخ سود صورت خواهد گرفت. اطلاعات و آمارها از منابع آماری و گزارش های اقتصادی و ترازنامه های بانک مرکزی استخراج گردیده است و از نظر محدوده زماني در بازه زماني ۱۳۵۰-۱۳۸۷ مي باشد.

فصل دوم

تاریخچه نرخ سود

۱-۲ نرخ بهره یا نرخ سود

بعد از گذشت حدود ۲۶ سال از تاریخ تصویب قانون عملیات بانکی بدون ربا (۱۳۶۲) هنوز هم گاهی مقامات مسئول و کارگزاران نظام بانکی این دو واژه را که هر یک دارای ماهیت خاصی است به جای یکدیگر به کار می‌برند. «بهره» بنا به تعریف یک واژه اقتصادی و «ربا» علی‌الاصول یک واژه فقهی و حقوقی است. ساختار نظام بانکداری اسلامی و (مسامحتاً بانکداری بدون ربا) مبتنی بر تحصیل «سود» حاصل از عملیات بانکی است، در حالیکه بهره حاصل بهره‌وری و در اصطلاح اقتصادی، درآمد حاصل از کاربرد «سرمایه» است که در بانکداری اسلامی محلّی از اعراب ندارد، مگر آنکه عامل «سرمایه» و «نیروی کار» با یکدیگر تلفیق و ترکیب شوند که بازدهی حاصل از این ترکیب «بازده» یا «سود» نامیده می‌شود نه «بهره».

۲-۲ تاریخچه نرخ بهره

در نظام‌های متداول بانکداری استفاده از نرخ بهره به عنوان متغیر اساسی مورد توجه قرار گرفته است. نرخ بهره بانکی به عنوان هزینه سرمایه از دیدگاه سرمایه‌گذار و هزینه فرصت پول از دیدگاه سپرده‌گذار محسوب می‌شود. از این رو نیروهای موجود در بازار پول و سرمایه، نرخ بهره تعادلی بهره را تعیین می‌کنند. در نظام بانکی غیر ربوی بانک‌ها به عنوان وکیل سپرده‌گذار منابع حاصله را به صورت اعطای تسهیلات به متقاضیان پرداخت کرده و مطابق با قراردادهای منعقد شده سهم خود را از سود دریافت و به سپرده‌گذار عودت می‌دهند. لذا در این نظام تعیین نرخ سود به بازدهی فعالیت‌های اقتصادی بستگی دارد که این نرخ نیز در حمایت از بخش‌های مختلف اقتصادی دچار تغییراتی می‌شود که به تبع آن آثار و پیامدهایی در اقتصاد کشور به جای می‌گذارد.

نرخ بهره از دیر باز مورد بحث و مجادله بوده است. فیلسوفان، راهبران مذهبی و اصلاح‌گران اجتماعی هر یک به نوعی مزایا و معایب نرخ بهره را مطرح کرده‌اند. در جوامع ابتدایی در اعطای وجوه قابل استقراض و وام نقش نرخ بهره ناشناخته بود. اما در برخی جوامع نظیر بابل، مصر و یونان نرخ بهره برای وام‌گیرندگان نقش داشت. برخی فلاسفه یونانی نیز مخالف پرداخت بهره توسط قرض‌دهنده و قرض‌گیرنده بودند. برای مثال افلاطون از قرض دادن پول در قبال نرخ بهره استقبال می‌کرد. اما ارسطو اخذ بهره از وجوه برای مقاصد غیر مولد را محکوم می‌کرد. در یونان باستان نیز به لحاظ قانونی اخذ بهره از وجوه ممنوع بود. هم‌چنین در صدر اسلام کنز درهم و دینار امری مذموم و غیر مجاز تلقی می‌شد.